

TALABALARDAGI MUVAFFAQIYATGA INTILISH DARAJASI TAHLILI

Salimova Marjona Salomovna

marjonasalimova5@gmail.com

Termiz Davlat Universiteti Ijtimoiy fanlar fakulteti Amaliy Psixologiya
yoʻnalishi 3-kurs talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada insonni harakatga keltiruvchi kuch motiv va motivlar yigʻindisi boʻlmish motivatsiya haqida soʻz boradi shuningdek, talabalarlarning muvaffaqiyatga intilishga boʻlgan motivatsiyasi tahlil qilinadi.

Kalit soʻzlar: Motiv, motivatsiya, ehtiyoj, Abraham Maslou, S.L.Rubinshteyn.

Dunyoga kelib, yashab qolish uchun intilayotgan har bir individ hayotining ilk kunlaridan boshlab oldinga intila boshlaydi. U bajarayotgan har bir harakat, ehtiyojlaridan kelib kelib chiqayotgan ichki va tashqi turtki, motiv natijasida yuzaga keladi. Inson faoliyati turli motivlar yigʻindisi mahsuli boʻlib hisoblanadi. Jamiyat aʼzosi boʻlgan har bir individ oʻz ehtiyojlaridan kelib chiqib faoliyatga kirishida va bu normal holat.

Keling avvalo fikrlarni umumlashtirish maqsadida “Motiv”, “Motivatsiya” va eng birinchi navbatda ehtiyojga toʻxtalib oʻtsak.

Individ oʻsib ulgʻayishi davomida turli narsalarga ehtiyoj seza boshlaydi. Ilk bolalik chogʻlarida nisbatan oddiy, fiziologik ehtiyojlarini qondirishga intilgan individ ulgʻayib borishi bilan ehtiyojlari safi ham kengayib boradi. Endi u ijtimoiy, moddiy, maʼnaviy ehtiyojlarini qondirishga zarurat seza boshlaydi. Ushbu ehtiyojlarni qondirish maqsadida yuzaga kelayotgan turtki– bu motivdir. Bir ehtiyojniqondirish maqsadida yuzaga kelayotgan bir qancha motivlar yigʻindisi–bu Motivatsiya hisoblanadi.

Gumanistik psixologiyaning asosiy vakillaridan biri boʻlgan Abraham Maslouning Ehtiyojlar ierarxiyasi bu boradagi eng yaxshi nazariyalardan biri hisoblanadi. Maslou oʻz nazariyasini piramida shaklida tasvirlab berdi va uni quyidagicha jaoylashtirdi:

Abraham Maslou ierarxiyasi:

- Fiziologik ehtiyojlar:** oziq-ovqat, uy-joy, roʻzgʻor buyumlari, birlamchi ehtiyojlarni qondirish vositalari va boshqalar;
- Xavfsizlikka boʻlgan ehtiyoj:** kafolatli ish, barqaror ish haqi, pensiya taʼminoti va shu kabilar;
- Ijtimoiy guruhga mansublik:** boshqa kishilar bilan munosabatga kirishishga, jamiyat tomonidan eʼtirof etilishga, doʻstlik, oilaviy rishtalarni bogʻlashga boʻlgan ehtiyoj;



4. Hurmat va e'tiborga bo'lgan ehtiyoj: kasbiy malakasini oshirish, o'zgaralar tomonidan tan olinish, etirof etilish, qilayotgan xizmatlari jamiyatga naf keltirayotganligini his qilish, ishda mustaqillik kabi bir qator ehtiyojlar:

5. O'z-o'zini namoyon etish ehtiyoji: insonning o'z yashirin imkoniyatlarini haqiqatga aylantirishga bo'lgan, o'zlikni anglash va namoyon etishga bo'lgan ehtiyoji

Piramidaning o'ziga xos bir jihati shundan iboratki, qo'llanilishiga ko'ra fiziologik ehtiyojlar birinchi pog'onada tursa, daraja bo'yicha esa, o'z-o'zini anglash, namoyon qilish istagi oliy o'rinda turadi. Abraham Maslou fikriga ko'ra inson eng avvalo birlamchi ehtiyojlarini qondiradi va keyingi qadamga o'tadi. Quyi ehtiyojlari qondirilmagan inson uchun keyingi qadamdagi ehtiyojning ahamiyati yo'q deb tushuntiradi u.

Ilk bolalik davrida bolaning ehtiyojlari sodda ko'rinishda bo'ladi. Uning uchun birlamchi ehtiyojlarni qondirish muhim ahamiyat kasb etadi. Shu bilan birga, bolada motivlar turli-tuman bo'ladi va bu tez-tez almashinib turadi. Bu borada sovet psixologi S.L.Rubinshteyn shunday deydi: "Bevosita bolaga ta'sir etuvchi har bir qo'zg'atuvchi (qo'zg'ovchi) ilk bolalik davrida uning o'sishida hukmronlik qiladi. Chunki undagi ichki motivlar hali mustahkam emas, shuning uchun har xil vaziyatda bola boshqa qo'zg'atuvchi hukmronligiga tobe bo'lib qolishi mumkin. Shu boisdan beqaror, kuchsiz, betartib motivlar xuddi shunday xatti-harakatga bog'liq [1].

Bola o'sib borishi bilan uning ehtiyojlari va ehtiyojni yuzaga keltiruvchi turtki-motivlari ham o'zgarib, kengayib boradi.

Xo'sh birlamchi ehtiyojlari qondirilgan, shaxs bo'lib shakllanayotgan yoki allaqachon shaxs bo'lib shakllangan insonlarda aniq bir motiv ustunlik qiladimi? Ularda o'z-o'zini namoyon qilish xohishi qay darajada? Hukmron motiv ostida maqsad sari intilish ehtiyoji bormi? Shular va shu kabi savollarga javob olish maqsadida yoshlarning muvaffaqiyatga intilish motivatsiyasini o'rganishga qaror qildik. Bunda biz "Elersning muvaffaqiyatga erishish motivatsiyasini tashxis qilish metodikasi" dan foydalandik. Tadqiqot ob'yekti sifatida oliy ta'lim muassasasi talabalaridan foydalandik. Tadqiqot maqsadi: yoshlarda muvaffaqiyatga erishish motivatsiyasi qanchalik rivojlangan. Oliy ta'lim talabalarining muvaffaqiyatga intilish motivatsiyasi o'rtasida farq mavjudmi, mavjud bo'lsa, qaysi guruhda ustun? Jinsiy tafovutchi, mavjudmi?... Ushbu masalalarni aniqlash.

Umumiy natijalar tahliliga ko'ra:



- Talaba qizlarda muvaffaqiyatga erishish motivatsiyasi 22,7 ballni tashkil etgan;
- O'g'il bolalarda muvaffaqiyatga erishish motivatsiyasi 21 ballni tashkil etgan.

Umumiy natijalar tahliliga ko'ra shunday xulosa qilish mumkinki talaba yoshlarda muvaffaqiyatga bo'lgan motivatsiya o'ta yuqori darajada.

Adabiyotlar ro'yxati:

1. Artur Vladimirovich Petrovskiy "Umumiy psixologiya" darslik.
2. Ergash G'ozievich G'oziev "Umumiy psixologiya" darslik.
3. Vasila Karimova "Ijtimoiy psixologiya".
4. O'quvchilarni kasb-hunarga yo'naltirish va psixologik-pedagogik tashxis markazi nizomi. 2005-yil.
5. "Elersning muvaffaqiyatga erishish motivatsiyasini tashxis qilish metodikasi"

